

כי תצא

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדר נבנצל שליט"א

"כִּי יְהִיֶּה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנוּ שְׂמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ... וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל זֶקְנֵי עִירוֹ וְאֶל שְׁעַר מִקְדָּמוֹ... וְרָמְמוּהוּ כָּל אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאָזְנִים וּמִית" (דברים כא, יח-כא) הגמרא אומרת: "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר" (סנהדרין עא.) דהיינו, פרשה זו נכתבה במטרה אחת: מתן שכר לדורשיה. שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: מדוע אנו זקוקים לפרשה שלא תתקיים לעולם בשביל לקבל שכר? וכי אין די סוגיות בתורה ללמוד ולהסיק מהם הלכה למעשה וגם לקבל שכר? אומר הרב: אומנם בפועל לעולם לא נתקלנו בהורים המעוניינים לסקול את בנם עבור גניבת בשר ויין (עיין רש"י שם) אולם מצוה זו טומנת בחובה ערכים יסודיים הלכה למעשה, וממילא ניתן בהחלט להסיק מסקנות הנוגעות לחיי היום וליישמם.

אם כן מה הלימוד הנגזר מסוגיה זו? הגמרא שואלת: "וכי מפני שאכל זה תרטימר (חצי מנה) בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי (יין משובח) אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל?" (שם) היכן מצינו דין דומה? וכי אדם שגנב, ואפילו יותר מכמות זו מוציאים אותו לבית הסקילה? מתרצת הגמרא: "אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות (והורג אותם) אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב" (שם) בירושלמי מובא הסבר נוסף בחומרת הדין המוטל על בן סורר ומורה: "וסופו לשכח את תלמודו" (ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ז) דהיינו: לא די בהתדרדרות הנוראה אליה נקלע הבן, אלא שאף ישכח את מעט התורה שלמד בקטנותו בחדר; כלומר מה שהכריע את כף המאזנים להטיל עליו את גזר הדין הנורא היא לא עובדת היותו 'רוצח' אלא עובדת היותו 'עם הארץ'.

אלא שעדיין יש להקשות: במה שונה בן סורר ומורה מרשעים אחרים שאותם לא סוקלים למרות שקיים חשש סביר שימשיכו ברשעותם גם בעתיד? אם למשל רואים אדם שעומד לחלל שבת היעלה על הדעת שיהיה מותר להרוג אותו כדי 'שימות זכאי' ולא 'ימות חייב' אחרי שיחלל שבת? ודאי שלא. מדוע אם כן הדין שונה בבן סורר ומורה והורגים אותו בעודו קטן? אילו הבן סורר ומורה היה נסקל בשביל להציל את הבריות שהוא עתיד להרוג, גזר הדין היה מובן יותר; אולם חז"ל אמרו 'ימות זכאי ואל ימות חייב' ולא אמרו 'ימות לפני שיהרוג אחרים'.

התשובה היא: הסיכוי שילד זה יחזור אי פעם בתשובה שואף לאפס; כל עבירה אחרת שיעשה, חמורה ככל שתהיה, קיימת תמיד התקווה שיום מן הימים האדם יתעורר בהרהורי תשובה. אלא שבנידון דידן, ילד שמיד לאחר גיל הבר מצוה שהוא פרק זמן המוגדר כבן סורר ומורה והוא קצר במיוחד, כבר בתחילת דרכו נמשך לתאוות הבשר והיין בצורה כל כך בוטה אין כבר סיכוי שישנה את הרגליו וממילא עדיף שימות זכאי ואל ימות חייב. אין כמעט סיכוי שיגיע למעלה של "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" (ויקרא יט, א) יש לציין שלפי הרמב"ן בן סורר ומורה נסקל מפני שעבר על ציווי 'קדושים תהיו'; ולמרות שלא כל אדם מגיע למעלה זו, מי שמשתדל להיות בכיוון הנכון ולשאוף לקדושה נחשב שהוא בדרך.

אם לדוגמה אדם צריך להגיע לירושלים והוא בכיוון הנכון לא משנה שיסע לאט או שילך ברגל, צעד היום וצעד בעוד שבוע, עדיין הוא יכול להגיע. אולם אם הוא נוסע לכיוון תל אביב, למרות שיסע מהר אין סיכוי שיגיע לירושלים. הוא הדין עם הנער הזה, הריהו בכיוון ההפוך לקדושה ועל כן אין סיכוי שישנה את דרכו.

נער צעיר חייב לדעת כבר בתחילת דרכו כשמגיע לגיל בר מצוה שהאדם נברא במטרה להיות עבד ה' ולא בשביל למלא את תאוותו גרידא. אך בל נטעה לומר שאסור ליהנות מתענוגי החיים, דבר זה אינו נכון שכן הגמרא אומרת: "עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל" (יר' קידושין פ"ד ה"ב) אולם אסור שהנאות הללו יפריעו בעבודת ה'. כשאוכלים סעודת שבת ונהנים מטוב הארץ מקיימים את רצון ה' - 'עונג שבת'; רצון ה' הוא שנהנה מן העולם אך באופן המותר. הוא הדין סעודת יום חול, אם האדם מכוון באכילתו שיהיה לו כוחות ללמוד ולהתפלל הרי שאכילתו היא חלק מעבודת ה' שלו וממילא יקבל שכר על אכילה זו. כך מסביר הרמב"ם את הפסוק: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעֲהוּ" (משלי ג, ו) כל המעשים שלנו ולו הפשוטים ביותר צריך לכוונם לעבודת ה', כגון לישון כדי לאגור כוחות להתפלל וללמוד, וכד'.

הגמרא אומרת: "שלוש מצוה אינן ניזוקין" (פסחים ח.) דין זה אפשר ללמוד משני מקורות שונים כשהנפקא מינה ביניהם היא שלפי דעה אחת אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, ולפי הדעה השנייה רק בהליכתם אינם ניזוקים אבל בחזרתם לאו דווקא (עיין שם). שאלו את רב האם התלמידים הגרים ברחוק מקום מבית המדרש יכולים לצאת לדרך בשעה מוקדמת למרות הסכנה הכרוכה בדבר, ורב ענה להם: "ניתו עלי ועל צוארי" (שם) כלומר אין להם מה לחשוש הואיל והולכים לדבר מצוה "דודאי לא ניזוקין, שהמצוה מגינה עליהם" (רש"י שם) חזרו ושאלו אותו האם יכולים גם לחזור הביתה בשעה מאוחרת או שצריכים לחשוש מפני סכנת הדרכים, ועל זה הוא ענה להם 'איני יודע'.

שואל הרב: תשובת האמורא רב אינה מובנת, כי ממה נפשך - אם הוא סובר כדעה הראשונה התשובה צריכה להיות שיכולים לחזור משחשכה, ואם הוא סובר כדעה השנייה, שרק בהליכתם אינם ניזוקים אבל לא בחזרתם, התשובה צריכה להיות שלא. מדוע אם כן ענה להם שאינו יודע?

מתרץ הרב: סברת רב היא כדעה ששלוחי מצוה אינם ניזוקים רק בהליכתם אבל בחזרתם אין להם הבטחת שמירה; אלא שלא תמיד חזרה הביתה היא אכן חזרה: פעמים שחזרה היא כ'הליכה לדבר מצוה'. כיצד? אם התלמיד חוזר הביתה כיון ש'ברוך השם נגמר הסדר' ואפשר סוף סוף לנוח קצת, אכן זו חזרה 'לשמה' ואין שום הבטחה על שמירה במקרה זה; אולם אם התלמיד חוזר הביתה כיון ש'נאלץ' לסגור את הגמרא, וכל מטרתו היא לאגור כוחות בכדי שיוכל לחזור למחרת ללימוד בכוחות מחודשים, חזרה כזו היא בגדר מצוה וממילא הריהו 'שליח מצוה' גם בדרך חזרה, הוא הולך לדבר מצוה להכין את עצמו ללימוד שלמחרת. לכן תשובתו נכונה - 'איני יודע', כי הדבר תלוי בכוונת הלב של כל תלמיד.

חודש אלול בשיאו והוא חולף מהר, ועל כן צריכים להזדרז לתקן את המעשים ולכוונם לעבודת הבורא, וממילא יתרבו זכויותינו לקראת עמידתנו לדין בראש השנה הבעל"ט.

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת הרה"ג ר' אליהו דרמר בן ריב זצ"ל

שבת שלום יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מבישר בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלודור קוקו בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיא, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמיזדור בן שרה, נתן בן דוד ולאח, עוזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשום בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוך בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאטר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, שלמה ידידיה בן עליזה, אברהם בן שמחה, גיל יצחק בן כוכבה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצחק בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, עופר פילבר בן יפה, יוסף אילוז בן מרים, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנם, חסינה בת רחנה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני; שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רוחמה, שרה בת שולמית, ברויה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גוטי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאינה, לאה בת בתיא, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסיבה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזות בת מרים ת.נ.צ.ב.ה.

המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר